

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ

OHAL'de TÜRKİYE RAPORU

Türkiye'nin Terörle Mücadelesi: Aşırı ve Kanunsuz

İçindekiler:

- GİRİŞ
 - Sunum
 - Metod
 - Arkaplan
 - Otoriterleşmenin yükselişi
 - Bir arada yaşama ve barış ihtiyacı
 - Kanun gücü: Küçük İlerleme, Büyük Geri Çekilme
 - Darbe girişimi
- OHAL: ORANSIZ VE MANTIK DIŞI
 - Yasal Mevzuat
 - Uluslararası: Olağanüstü Koşullarda Bazı Hakların Askıya Alınabilmesi
 - Yerel Ölçek: Kötü Niyetli Önlemler
 - Kapatılan kurumlar ve işten çıkarmalar
 - Kurumlar ve Örgütler
 - Komisyonun Etkisizliği
 - Orantısız Güvenlik Önlemleri
- SUÇLU ÖNYARGISI: KANUNSUZ CEZALAR
 - Yasal çerçeve
 - Uluslararası Yasal Çerçeve
 - Terörle Mücadele Yasasında Yapılan Değişiklikler
 - Türkiye Terörle Mücadele Yasasının Yaklaşımı

- Terörle Mücadele Yasasının Yaklaşımı: Anlaşılmaz Bir Tanım
- Terör Propagandası: Karşı Çıkmak Cezalandırılıyor
- Aynı Suç için Birden Fazla Defa Yargılanmak
- SİSTEMATİK İHLALLER VE ADİL YARGILANMA HAKKI
 - Yasal mevzuat
 - Bağımlılık ve tarafsızlık: Türk adaleti baskı altında
 - Hakimlerin ve savcılarının seçimi
 - Suçlu varsayımı: kurumlardaki korku iklimi
 - Usul Şartları: Tarafların Eşitsizliği
 - Silahların Eşitliği ve Aleni Yargılanma Hakkı: Savunma Karartılıyor
 - Gizli Tanık Kullanımı
 - Tanıkların Kanıtlar ile Doğrulanmasına Gerek Görülmemesi
- ENGELLEME ARAÇLARINA RAĞMEN İŞKENCE UYGULAMALARI
 - YASAL ÇERÇEVE
 - Uluslararası Yasal Çerçeve
 - İşkence Teoride Yasak
 - Onur Kırıcı Muameleyi Teşvik Eden Müsamahalı Tutum
 - Darbe Girişimi Sonrası İşkence Vakaları:
 - Güneydoğu: Cezasızlığın Sürdüğü Kanunsuz Bölge
 - Gözaltında Kayıplardaki Artış

GİRİŞ

Sunum

İnsan Hakları Derneği, 17 Temmuz 1986 tarihinde, aralarında tutuklu-hükümlü yakınları, yazar- gazeteci, hekim, hukukçu, mimar-mühendis ve akademisyenlerin yer aldığı çeşitli meslek gruplarına mensup 98 insan hakları savunucusu tarafından kuruldu.

Kurucular, 12 Eylül 1980'de yapılan askeri darbenin ardından siyasi parti, dernek ve sendikaların kapatılması, başta anayasa olmak üzere temel hak ve özgürlüklerle ilgili yasaların iptal edilmesi, toplum üzerindeki baskıcı-otoriter uygulamaların yoğunlaşması ve gözaltında ve cezaevlerinde işkence ve kötü muamelelerin had safhaya ulaşması nedeniyle oluşan ağır tahribatın giderilmesine ve toplumun duyarlı olmasına katkıda bulunmak fikriyle harekete geçti. Derneğin kuruluş amacı "İnsan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapmak" şeklinde formüle edildi ve bu ifade İHD Tüzüğünde de yer aldı.

İHD'nin yönetici ve aktivistleri, bu amaçla yıllar içinde, ülkedeki ve dünyadaki insan hakları ile ilgili uygulamaları izleyerek bilimsel incelemeler ve araştırmalar yaptı. Bu alana ilişkin tespitlerini raporlar yayınlayarak, dünya ve Türkiye kamuoyunu bilgilendirdiler. İnsan hakları savunucuları, hak ihlallerinin meydana geldiği mahallerde bulundu ve hak ihlaline uğrayan kişi ve kurumların başvuru ve şikâyetlerini ilgili mercilerin ve kamuoyunun bilgisine sundu. Bireylere insan hakları bilinci aşlamaya yönelik açık oturumlar, konferanslar, seminerler, paneller ve sempozyumlar gerçekleştirdi. Kuruluşundan günümüze dek çeşitli dönemlerde, genel af, ölüm cezası, savaş karşıtlığı, barış, DGM'ler, düşünce özgürlüğü, gözaltında kaybetmeler, faili meçhul öldürmeler, işkence ve kötü muamele, cezaevleri, çalışma yaşamı gibi alanlarda ülke çapında kampanyalar düzenlediler.

İHD yönetici ve üyeleri, bir yanda insan hak ve özgürlüklerini savunurken, diğer yanda devletin ve hakları ihlal eden kesimlerin baskılarına maruz kaldı.

Yıllar içinde 13 üye ve yöneticisi faili meçhul cinayetler sonucu yaşamını yitirdi. 12 Mayıs 1998 tarihinde genel başkan Akın Birdal derneğin genel merkezinde silahlı saldırıya maruz kaldı. Derneğin yüzlerce yönetici ve üyesi, insan hakları alanındaki faaliyetlerinden dolayı yargılandı, hapis ve para cezalarına mahkûm edildi.

İHD, halen dünyanın birçok ülkesindeki insan hakları örgütleriyle iletişim halinde ortak çalışmalar yürütmektedir. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'nun (FİDH) ve Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı'nın (EMHRN) üyesi olan İHD; İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın kurucuları arasında yer alır.

İlkelerimiz:

İnsan Hakları Derneği;

1. Hükümet dışı, gönüllü bir insan hakları kuruluşudur.
2. Devletlerden, hükümetlerden ve siyasi partilerden bağımsız bir örgüttür.
3. İnsan haklarının evrenselliğini ve bölünmezliğini savunmaktadır.
4. Irk, etnik köken, dil, din ve mezhep, dinsel inanç ve inanç, renk, cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği, siyasi ve felsefi görüş, engellilik vb. nedenlerle yapılan her türlü ayrımcılığa karşı mücadele eder. Nefret söylemi ve nefret suçları ile mücadele
5. Her koşulda ve dünyanın her yerinde ölüm cezasına karşıdır.
6. Her yerde ve her koşulda, kime yapılırsa yapılsın işkenceye karşı çıkar.
7. Herkes için, her yerde ve koşulda adil yargılanma ve savunma hakkını

8. Her zaman ve her koşulda savaşa ve militarizme karşıdır; barış hakkını
9. İfade özgürlüğünü koşulsuz ve sınırsız olarak
10. Düşünce ve inanç özgürlüğünü dokunulmaz bir hak olarak görür. Koşulsuz ve sınırsız bir şekilde savunur. Vicdani Ret hakkını tanır ve
11. 11.Örgütlenme özgürlüğünü savunur.
12. Ezilen birey, cins, sınıf, halkın/ulusun hakları için mücadele eder. Zulme ve baskıya karşı direnme hakkını
13. Ulusların/halkların kendi kaderini tayin etme hakkını
14. 14.İnsancıl hukuku savunur. Her zaman ve her yerde soykırıma karşı çıkar.
15. Herkesin anadilinde eğitim ve öğrenim görme hakkı ile anadilinde kamu hizmeti verme ve alma hakkını savunur.
16. İnsan Hakları Derneği, kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ile dayanışma haklarını bir bütün olarak benimser ve savunur

Metot

15 temmuz 2016 da yaşanan askeri darbe girişiminin ardından ilan edilen OHAL sürecinde insan hakları derneğine yapılan başvurular üzerine yapılan incelemeler, başvurucu kişi ve sivil toplum kuruluşları ile yüz yüze görüşmeler ve çeşitli hak ihlalleri ile ilgili resmi ve sivil kurumlar tarafından açıklanan sayısal verilerden yararlanılmıştır.

Arka Plan

Otoriterleşmenin Yükselişi

AKP 2002 yılında tek başına iktidara geldi. Seçim kanununun değiştirilmesi sayesinde 2003 te meclise girebilen ve 10 ağustos 2014 tarihinde cumhurbaşkanı seçilen Recep Tayyip Erdoğan, o tarihten beri giderek daha fazla gücü elinde tutmaktadır.

7 Haziran 2015 te, AKP ilk defa seçimlerden oy kaybederek çıkmıştı. Bu sonuçta 17-25 aralık sürecinde ortaya atılan yolsuzluk iddialarının etken olduğu düşünülmektedir. HDP bu seçimlerde

%13 oy alarak 80 milletvekili ile meclise girdi. Anayasa değişikliği için 2/3 çoğunluk gerekmesine karşın HDP'nin meclise girmesi AKP'nin bu çoğunluğu elde etmesini ve Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığını engelledi. Buna karşılık, AKP hükümet kurulmasını engelleyerek aynı yılın Kasım ayında yeniden seçime gidilmesine karar verdi.

Bu dönemde özellikle Kürt illerinde kendisini gösteren çatışmalı süreç giderek sertleşti. Binlerce insan hayatını kaybetti, kentler boşaltıldı ve yıkıldı. Yaşanan ciddi insan hakları ihlallerini incelemek isteyen insan hakları örgütlerinin bölgeye girişi engellendi.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyonu bölgeye girerek; "yargısız infaz", "büyük ve yargısız yıkımlar"ın da dahil olduğu "insan haklarının ciddi ihlali" tespitini yaptı

(http://www.ohchr.org/Documents/Countries/TR/OHCHR_SouthEast_Turkey_Report_10March2017.pdf.)

Oluşturulan korku ve baskı ikliminde AKP, 2015 Kasım seçimlerini de kazandı. Ancak HDP 21 sandalye kaybetmesine rağmen barajı geçerek yine meclise girince, 9 ve 15 ocak 2017 tarihleri arasında MHP'nin de desteklemesiyle anayasada yasaklanmasına rağmen açık oyların kullanıldığı tartışmalı bir

meclis oylaması sonucunda, anayasa değişiklerinin referanduma sunulmasına karar verildi.

Başkanlık sistemini hedefleyen anayasa referandum sürecinde "Hayır" oyu verilmesi için yürütölen kampanyalar baskı altına alındı, fiziki saldırılar, parti binalarının yakılması, gözaltına alma ve tutuklamalar yaşandı.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin (AKPM) Avrupa standartlarını karşılamadığını belirttikleri oylama sonucunda %51 ile Evet oyları önde çıktı.

Bu kazanım cumhurbaşkanına yeni yetkiler verdi. Recep Tayyip Erdoğan meclisin onayı gerekmeden karar alabilmekte, meclisi feshetme yetkisi de bulunmakta. Bunun da ötesinde zaten bağımsız olmayan yargı, anayasa mahkemesinin 15 yargıcının 12'sini doğrudan 3'ünü de dolaylı olarak atayan cumhurbaşkanının etkisine girdi. Cumhurbaşkanı, hakimlerin ve savcıların atanmasını yapan Hakimler ve Savcılar Kurulunun ise 13 üyesinin 6 tanesini doğrudan 7 tanesini de dolaylı olarak atamaktadır.

Bir Arada Yaşama ve Barış İhtiyacı

Türkiye, Türklerle birlikte yaşayan bir çok halka ev sahipliği yapmaktadır. Yüzyıllardır yaşanan göçler Türkiye'de kültürel bir mozaik oluşmasına sebep olmuştur.

Türkiye'de yaşayan 87 milyon insanın %20'sini oluşturan Kürtler kültürel kimliklerinin ve dillerinin tanınması amacıyla yıllardır mücadele ediyorlar. Devlet, kuruluşundan beri sıkı sıkı sarıldığı parçalanma paranoyası ile Kürtlerin bu taleplerini şiddetle reddediyor. 35 yıldan uzun süredir devam

eden savaş, savaşan taraflardan ve sivillerden toplam yaklaşık 45,000 insanın ölümüne sebep olmuştur.

25 yıl süren savaşın ardından 2009'da, Recep Tayyip Erdoğan, Kürt halkının haklarının tanınması yolunda olumlu adımlar atılacağını açıklamıştı. Aynı yıl barış grubu adıyla belli sayıda PKK üyesinin Kuzey Irak'tan Türkiye'ye girişine izin verildi ama bu adımların devamı gelmedi. 2012 Yılında PKK başkanı Abdullah Öcalan ile müzakerelerin yürütüldüğü açıklandı. 8 Mayıs 2013 te PKK, Abdullah Öcalan'ın silahlı mücadeleyi durdurma çağrısına uyarak ateşkes ilan etti ve ülkeden çekilmeye başladığını duyurdu. Bölgesel meclislerin açılmasına olanak sağlayacak ademi merkezietçi bir anayasa yapılması çağrısında bulundular. Bu süreçte Suriye'de yaşanan gelişmeler ve iktidarın barış ve çözüm politikalarını terk etmesi ve karşılıklı yeniden çatışma sürecine girilmesi nedeniyle, halkların barış içinde bir arada yaşama umudu yolunda başlayan tarihi süreç kesintiye uğradı. Barış sürecinde zorlukla sağlanan gelişmeler sıfırlandı. Müzakerelerin sonlandırılmasıyla birlikte düşmanlıklar yeniden şiddetlendi.

Kanun Gücü: Küçük İlerleme, Büyük Geri Çekilme

1999'da Helsinki Konseyi Türkiye'nin aday üyelik başvurusunu kabul etti. Kabulden 6 yıl sonra üye devletler ile müzakereler başladı. Kopenhag Kriterleri, Avrupa Birliğine üye olmak için özellikle politik alanda gereken şatları belirtir. Türkiye ceza yasasında bir takım düzenlemelere gitti, yeni ceza kanunu bu reformların başında geliyordu. 2004 yılında ölüm cezası kaldırıldı, insanlığa karşı suç yasalara girdi, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırıldı ve askerin politika üzerindeki hakimiyeti azaltılmaya çalışılarak Türkiye'nin Avrupa standartlarına yaklaşma gayreti görünür kılınmak istendi.

Ancak uyum çabası yeterli olmayınca 2007 yılında AB ile ilişkilerde bir duraksama oldu ve bu süreçte yapılan reformlar geri alındı.

Türkiye, Birleşmiş Milletler çatısı altında imzaya açılan İnsan Haklarının korunması konusundaki çoğu belgenin tarafıdır. Bunun yanında Avrupa Konseyinin bir üyesi olarak Türkiye 221 uluslararası sözleşmenin çoğunu imzalamış ve mecliste onaylamıştır. Bu sözleşmeler arasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi imzacıları Strasburg da bulunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yetkilerini de tanımaktadırlar. Türkiye aynı zamanda Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının da bir üyesidir ve kurallarına uymakla mükelleftir. Anayasanın 90. maddesi ayrıca" ...Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7.5.2004-5170/7 md.)Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır." Demektedir.

Buna rağmen, uluslararası antlaşmalar yargıçlar ve kanun yapıcılar tarafından göz ardı edilmektedir.

Darbe Girişiminden OHAL'e

Türkiye'den AİHM ye çok sayıda başvuru yapılmaktadır. Bu başvurular 16 temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminden beri oldukça artmıştır. Darbe girişiminden beri ifade özgürlüğü ciddi biçimde kısıtlanmıştır.

Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü 2017 yılı raporunda ifade özgürlüğü açısından Türkiye'yi 180 ülke arasında 155'inci sıraya koymuştur. Türkiye otoriteleri muhalif çok sayıda yayın organını kapatmıştır.

16 temmuz 2016 tarihinden beri 150 gazete/dergi kapatılmış, 184 gazeteci tutuklanmıştır.

Örgütlenme özgürlüğü de tehdit altındadır. Kasım 2016 ya kadar 375 dernek ve sendika kapatılmıştır. Kapatılan dernekler arasında avukat dernekleri ve kadın hakları örgütleri de yer almaktadır.

İnsan hakları savunucuları sistematik olarak rahatsız edilmekte gözaltına alınmakta ve tutuklanmaktadır.

Uluslararası antlaşmalara karşın Türkiye toplantı ve gösteri hakkını güvenlik gerekçesiyle kısıtlamaktadır. Yasaklanan gösteriler ağırlıklı olarak muhalif kesimlerin düzenledikleri gösterilerdir. Örneğin 1 Mayıs ve onur yürüyüşlerine 2015 ten beri izin verilmemektedir. Polis sıklıkla kitlesel gözaltı ve tutuklamalar ile muhalefeti bastırmaktadır. 25 haziran 2017'de polis İstanbul'da İstiklal caddesinde onur yürüyüşü yapmak isteyenlere plastik mermiler ile saldırmıştır.

İHD yargısız infazların ve işkence vakalarının da yaşanan darbe girişiminden beri arttığını gözlemektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Haziran 2015 ile aralık 2016 yılları arasında ülkenin güneydoğusunda "zorla yerinden edilmeler ve yargısız infazların da dahil olduğu çok sayıda ciddi insan hakları ihlalinin yaşandığını not etmiştir. Rapora göre 355.000 ila 500.000 insan yerlerinden edilmiştir.

İHD gözlemlerine göre; bölge kentlerinde yerinden edilenlerin geri dönüşü zora sokulmakta hatta imkansızlaştırılmaktadır. Yeniden inşa süreciyle birlikte kentlerin demografik yapısının Kürtler aleyhine değişime uğratılmak istendiği yönlü tespitler önemli yer tutmaktadır.

Darbe Girişimi

Medyaya yansıyan haberlere ve hükümetin açıklamalarına göre; 15 Temmuz 2015 tarihinde 500 asker, 6 F-16, 10 helikopter 50 zırhlı araç desteği ile hükümeti devirmeyi amaçlayan bir darbe girişimi yaşanmıştır. Bu saldırıda 234 insan hayatını kaybederken 2192 insan yaralandı, meclis uçakları ile bombalandı. Devlet kanalı TRT darbe yapmak isteyenlerin eline geçince Recep Tayyip Erdoğan sosyal medya kanalları ile halkı sokağa davet etti. Eski bir vaiz olan ve ABD’de yaşayan 75 yaşındaki Fethullah Gülen darbenin ardında olmakla suçlandı. FETÖ isimli örgütün okullar, bankalar ve sivil toplum örgütleri aracılığı ile toplumda etkili olduğu, iş dünyasında da çok güçlü oldukları, polis ve adalet sisteminde de örgütlendikleri açıklandı. Otoriteler FETÖ ye karşı savaş açtıklarını bildirdiler.

20 Temmuzda Olağan Üstü Hal ilan edildi. Devletin içindeki, ordudaki, polisteki, öğretmenler arasındaki FETÖ üyelerinin tasfiyesine başlandığı açıklandı. Uluslararası Af örgütüne göre 143,000 insan soruşturuldu, 33,000 öğretmenin de dahil olduğu 100,000 insan işlerini kaybetti, 5,000 akademisyen, 24,000 bin polis, 8,000 subay, 6,000 doktor, 4,000 hakim ve savcı da işlerini kaybedenler arasında. Zaten bağımsız olmamakla eleştirilen adalet sistemi korku ortamı yaratılması ile bağımsızlıktan iyice uzaklaştı ve kendi yasaları ve anayasasına uymakta zorlanan kurumlardan birine dönüştü. İşlerinden çıkarılan personele işlerinden kovulma sebeplerine dair bilgi verilmedi. İşinden edilmede tek gerekçenin FETÖ adlı örgülle ilişki olmadığı kısa sürede anlaşıldı. Gerçekte tutuklanmalar ve işten atılmalar bütün toplum

kesimlerini kapsamaktadır. 15 Temmuz darbe girişimi bütün baskılara bahane yapılmaktadır.

OHAL: ORANSIZ VE MANTIK DIŞI

Fotoğraf: Huffington Post

Yasal Mevzuat

Uluslararası Mevzuat: Olağanüstü Koşullarda Bazı Hakların Askıya Alınabilmesi

AKP hükümeti; 15 Temmuz 2016 da yaşanan darbe girişiminin ardından 20 temmuz 2016'da olağanüstü hal ilan ederek bazı hakları askıya aldığını uluslararası kuruluşlara bildirdi. Askıya alma prosedürü Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında açık olarak düzenlenmiştir: " ülkenin ve ulusun varlığına açık ve doğrudan bir

tehdit bulunması durumunda ulusal meclis tarafından alınan bir karar ile uluslararası yükümlülükler belirli süreler için askıya alınabilirler.”

Yine de ülkeler bütün yükümlülüklerini tamamen askıya alamazlar. Uluslar hiçbir koşulda ayrımcı yada temel hakları hedef alan ihlaller yapamazlar. Yine kısıtlamalar sınırlı ve kesinlikle belirli amaçlara yönelik olmak zorundadır. Uluslararası Kişisel ve Politik Haklar Sözleşmesi madde 4/2 hangi hakların ihlal edilemeyeceğini şöyle belirtir; yaşam hakkı, işkence ve zalimane muamele yasağı, ceza kanununun geriye dönük işleyemeyeceği kuralı, din vicdan ve düşünce özgürlüğü olarak sıralar. İnsan Hakları Komitesi bunlara ek olarak; toplu cezalandırma yasağı, adil yargılanma hakkı ve masumiyet karinesi- suçluluğu ispat edilene kadar masum sayılma ilkesini de kaldırılamayacak haklara eklemiştir.

Ulusal Mevzuat:

Anayasanın 120. Maddesi olağanüstü hal koşullarını düzenlemektedir. 120 Maddeye göre “Şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilânı” mümkündür. Madde 120’de şu şekilde yazar “Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddî belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddî şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edebilir”.

Anayasanın 121. Maddesine göre " ..., Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname, Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur; bunların Meclisçe onaylanmasına ilişkin süre ve usul, İktüzükte belirlenir."

Olağanüstü hal (OHAL) 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edildi. 20, 22 ve 25 Temmuz tarihlerinde ve 1 Ağustos 1 Eylül tarihlerinde de çok sayıda kararname yayımlandı.

Kapatılan Kurumlar ve İşten Çıkarmalar

Kurumlar ve Örgütler:

OHAL kapsamında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile; her hangi bir yargı kararı olmamasına rağmen, çok sayıda kurum, örgüt, sendika, üniversite, sağlık ve meslek kuruluşları (FETÖ/PDY) gibi örgütler ile ilişkili oldukları ve ulusal güvenliğe tehdit oluşturdukları gerekçesi ile kapatıldı.

STK: Sivil Toplumun Baskı Altına Alınması:

Kasım 2016'da 400 sivil toplum kuruluşu çıkarılan KHK'ler ile terörle mücadele gerekçesi ile kapatıldı. Kapatılan kuruluşlar arasında; çocuk haklarını savunan, muhtaçlara gıda yardımı sağlayan ve sokağa çıkma yasağı uygulanan Kürt illerinde yaşanan çatışmalardan dolayı göç etmek zorunda

kalanlar ile dayanışma dernekleri ve kadın hakları kurumları da bulunmaktaydı.

Bu kapatma kararları insan hakları örgütlerini de hedef almaktadır. Bu yolla insan hakları örgütleri ve insan hakları mücadelesi baskılanmak istenmektedir. Bu yolla, kapatılmayan sivil örgütler de baskı altına alınmaktadır. Bu süreçte çok sayıda insan hakları savunucusu gözaltına alındı, tutuklandı ya da adli kontrol kararlarıyla serbest bırakıldı. Örneğin İHD genel başkan yardımcısı Raci Bilici Mart 2017'de gözaltına alındı, terör örgütüne yardım etmek ile suçlandı, tutuklanma istemi ile mahkemeye çıkarıldı ve adli kontrol şartı ile serbest bırakıldı. Bu gözaltı İHD'nin OHCR gözlemlerinde yer alması ve rapor yazılmasına yardımcı olmasından dolayı oldu. 5 Temmuz tarihinde Uluslararası Af Örgütü'nün (UAÖ) Türkiye temsilcisi İdil Eser'in de aralarında olduğu 10 insan hakları savunucusu bilgisayar güvenliği konulu bir toplantıdayken gözaltına alındılar ve altısı tutuklandı.

Tanıklık: "uluslararası bir insan hakları örgütüne bile saldırılması Türkiye'de yaşanan otoriterleşmeye eleştirel hiç bir duruşa tahammül edilemediği konusunda kaygılar taşımamıza sebep oluyor. Uluslararası alanda tanınan bir insan hakları örgütüne bile tahammül edilemiyor. Kendini ifade eden her eleştirel görüşe karşı adli makamlar harekete geçiyor ve adli işlem başlatıyor." UAÖ Fransa yapılanması özgürlükler kampanyası sorumlusu Nicolas Krameyer.

Darbe girişiminden bu yana iktidarı desteklemeyen bütün basın-yayın kuruluşlarına karşı tasfiye operasyonuna başlandı. Bu yüzden 15 temmuz 2016'dan bu yana 150 gazete, televizyon kanalı, internet sitesi ve yayınevi hiç bir mahkeme kararı olmadan kapatıldı.

Mevcut otoritelere karşı çıkan her türlü fikir soruşturma konusu yapıldığı için yayın kuruluşlarının editörleri kendilerini sansürlediklerini belirttiler. Tasfiye operasyonlarından bütün muhalifler etkilenirken özgürlükçü basın özellikle hedef alındı DIHA haber ajansı, özgür gündem gazetesi örnek gösterilebilir. Uydudan yayın yapan kanallar da kapatıldı. Kürtçe Yayın yapan Van TV, Van Genç TV, Azadi TV, Denge TV ve Mezopotamya TV gibi. Ek olarak çocuk çizgi filmleri yayınlayan Zarok TV , Yol TV, İMÇ TV, Hayat TV, TV10 gibi pek çok TV kanalı bu kararın kurbanı oldu.

Gazetecileri Koruma Komitesi'nin belirttiğine göre Türkiye dünyada en fazla gazeteciyi yargılayan ülke. Böyle bir ortamda bilgilerin paylaşılması soruşturma konusu olabilirken araştırmacı gazetecilik imkansız hale geliyor. Örneğin Recep Tayyip Erdoğan'ın damadı Berat Albayrak'ın maillerinin yolsuzluk iddiası ile ilgili olarak yayınlanması sonucu haberi yayınlayan Birgün, Özgür Gündem, Evrensel ve Cumhuriyet gazeteleri hakkında soruşturma açıldı. Haberleri yayınlayan gazeteciler aynı anda üç terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla tutuklandı. Kasım 2017'de yapılacak ilk duruşmada kendilerini PKK, FETÖ ve DHKPC örgütlerine üye olma iddiasına karşı savunmak zorundalar

İşinden Edilenler: Açığa Alınma ve İhraç

OHAL sürecinde KHK'ler ile işlerinden uzaklaştırılan yada işlerinden ihraç edilenlerin FETÖ üyesi yada FETÖ ile iltisaklı oldukları iddia ediliyor. KHK'lerde isimleri yer alanların tam olarak ne ile suçlandıkları açıklanmadan ülke güvenliği için tehlikeli oldukları iddia ediliyor. 15 Temmuz 2016'dan beri 100.000 den fazla memur terör gerekçesiyle işlerinden çıkarıldılar.

KHK ile ismi ihraç listesinde yayınlanan kamu çalışanının hiçbir kendini savunma şansı bulunmuyor. Çoğu zaman etnik kimlik, sendika üyeliği, politik

fikirler gibi gerekçeler ile oluşturulan bu listeler ayrımcılık yapıldığı değerlendirilmesini gündeme getiriyor.

Görevden uzaklaştırılan belediye başkanları, başkan yardımcıları ve belediye meclis üyelerinin yerine doğrudan Ankara'ya bağlı olan kayyumlar atanıyor. Paris Kürt Enstitüsünün bir araştırmasına göre 100 belediye başkanı görevden uzaklaştırılarak tutuklandı ve yerlerine kayyumlar atandı.

Genel korku ortamı yüzünden çok az işveren işten çıkarılan memurları çalıştırmayı göze alabiliyor. Hatta ihraç edilen memurun eşi de aynı akıbete uğruyor ya da farklı bir iş kolunda olsa da işinden atılıyor. Ülkeyi terk etmeleri de yasaklandığından hiçbir destek olmadan yaşamaya çalışıyorlar ve çevrelerinin vereceği desteğe bağımlı durumdadır.

Bir Başvuru Yolu: OHAL İnceleme Komisyonu

23 ocak 2017'de yayınlanan KHK ile 15 Temmuz 2016 da yaşanan darbe girişiminin ardından işlerinden uzaklaştırılanlar ile kapatılan dernekler, sendikaların ve sair kuruluşların itirazlarını değerlendirmek için bir komisyon kurulmasına karar verildi. KHK ye göre komisyon 7 kişiden oluşacak, üyelerden üçünü başbakan, 1'ini adalet bakanı 1'ini işleri bakanı 2'sini ise Hakimler ve Savcılar Kurulu atayacak. Üyeler 2 yıl görevde kalacak ve kendisi ve yakınları KHK'lerden kesinlikle etkilenmemiş olacak. İtiraz başvuruları 60 gün içinde yapılacak. Kurulun vereceği kararlar hakkında Ankara İdari Mahkemelerine ve Danıştay'a itiraz edilebilecek. Komisyon üyelerinin seçimi komisyonun işlerliğini zaten tartışmalı hale getirirse de üyelerinin geri çağırılabilirliği tarafsızlık ve etkin çalışabilme şansını tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Şu anda Türkiye’de yaşanan iklim komisyon üyelerinin tarafsız karar vermesini imkansız hale getirmektedir. Herhangi birinin işe geri alınması yada bir yayın kuruluşunun tekrar açılması kararı yüzünden kurul üyeleri aynı daha önce hakimlerin başına geldiği gibi görevden alınıp terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla yargılanabilirler.

Sadece bağımsız yada tarafsızlığı hakkında değil, Komisyonun çalışmasında teknik sorunlar da bulunmaktadır. İşlerinden kovulan 100 binin üzerinde memur hakkında kısa sürede karar vermek zorunda olan komisyon, devlet tarafından kendilerine ulaştırılan belgeler ile hareket etmek zorunda ve işlerinden uzaklaştırılanları ya da savunma tarafını dinlemek için zamanı olmayacak. Bu durumda komisyondan adalet bulmanın imkansız olduğunu hükümet de biliyor. Ve belli ki komisyonun kurulma nedeni adaletin sağlanması değil, davaların AİHM önüne gitmesini engellemek ya da geciktirmek. Çünkü Strasburg mahkemesi iç hukuk yolları tükendikten sonra başvuruları kabul etmektedir ve uzun bekleme süreleri insanları çaresiz bırakabilmektedir.

Orantısız Güvenlik Önlemleri:

15 Temmuz 2016’dan hemen sonra ilan edilen OHAL KHK’si ile gözaltı süresi önce 30 güne çıkarıldı. Tepkilerin yoğunlaşması üzerine yeni bir KHK ile gözaltı süresi bu kez 7 + 7 güne indirildi. Milli güvenlik adına avukat ve şüpheli görüşmeleri sırasında güvenlik görevlisi de hazır bulundu ve görüşme kayıt altına alınmaya başlandı. Avukat ve müvekkili arasındaki her türlü belge değişimi önce yasaklandı sonrasında da yoğun denetime ve izne tabi tutuldu. Savunma hakkının etkili kullanımı açısından avukat ile müvekkili arasında olması gereken gizliliği ihlal etmek demek olan bu ‘önlemler’ adil yargılanma

hakkının da ihlalidir. Polislerin avukatlık bürolarını arayabilmesi de savunma hakkını ihlal eden bir uygulamadır.

Sonuç olarak; Türkiye'nin içinde bulunduğu durum uluslararası anlaşmalar ile verdiği sözlerin açık bir ihlalidir. KHK'ler ile adli ve idari pratiğin ortaya koyduğu ölçütler Uluslararası Kişisel ve Sosyal Haklar Sözleşmesi'nin gerektirdiği şartları sağlamamaktadır. Nitekim Sözleşmenin 4. Maddesi "Olağanüstü durumda yükümlülük azaltma" şartlarını düzenler. "1.

Sözleşmeciler Taraf Devletler, ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bun resmen ilan etmeleri halinde, durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde, uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklerine aykırı düşmeyecek ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde, bu Sözleşmedeki yükümlülüklerinde azaltma yapan tedbirler alabilir.

2. sözleşmenin m.6(yaşama hakkı), m.7 (işkence yasağı), m.8- (Kölelik yasağı-1 ve 2 fıkralar), m.11(borç nedeniyle hapis yasağı), m.15(Kanunsuz ceza olmaz ilkesi), m.16 (Kişi olarak tanınma hakkı) ve m.18 (düşünce, vicdan, din özgürlüğü) maddelerindeki yükümlülüklerde hiç bir azaltma yapılamaz.

3. sözleşmedeki yükümlüklerini azaltma yetkisi kullanan Sözleşmeye Taraf bir Devlet, yükümlülük azaltılan Sözleşme maddeleri ile yükümlülük azaltmayı gerektiren sebepler hakkında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla Sözleşmeye Taraf diğer Devletleri derhal bilgilendirir. Yükümlülük azaltmanın sona erme tarihi de aynı yolla başka bir bildirimle" demektedir.

Mevcut durum sözleşmeye uyulmadığını göstermektedir. Baskı ortamının sonuçlarına ek olarak alınan önlemler orantısız ve tehlikeye göre

ayarlanmıyor. Çok daha yumuşak önlemler olarak da aynı sonuçlara ulaşılabilmesi ve toplum güvenliğini sağlamak mümkünken bu yapılmıyor.

Örneğin; Kürt ve, siyasi temsilcileri ve seçilmişleri 'olağanüstü hal'in yayımlanmasından beri özel olarak hedef alınmaktadır. Kürt toplumuna yönelik bu baskılar sözleşmenin 1. maddesinde yasaklanan ayrımcılık yasağının açık ihlalidir.

Sözleşme 14. maddesinde de adil yargılanma hakkının ihlal edilemeyeceğini düzenlemektedir. Mevcut durumda Türkiye Devleti tarafından getirilen kısıtlamalar adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu da doğurmaktadır.

SUÇLU ÖNYARGISI: KANUNSUZ CEZALAR

Yasal Çerçeve

Kanunilik ceza hukukunun temel taşı sayılmaktadır. 2 ağustos 1984 tarihinde verdiği kararında AİHM: "Bir yasa, vatandaşın davranışını düzenleyebilmesi için yeterli hassasiyetle ve açıkça ifade edilmez ise standart olarak kabul edilemez" demiştir.

Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan anlaşılabilirlik ilkesi ve erişilebilirlik ilkesi, suçların ve cezaların kanuniliği ilkesinin temel direğidir. Kanunilik ilkesi aynı zamanda kanunların geriye yürütülmemesini de içerir. Bu yüzden bir

eylem sadece kanunca suç olarak tanımlanırsa cezalandırılabilir. Bir davranış önce hoş görülüp daha sonra suç olarak tanımlanırsa yasal olarak suç olarak tanımlanmadığı süreçte o fiili işleyenler yargılanamaz. Dahası, kanun aynı davada birden fazla yargılamayı yasaklar, mantıksal olarak bir eylem sadece bir kez yargılanabilir ve kararı "karar verme yetkisine" sahip mahkemenin vermesini öngörür. Bununla birlikte mahkemenin verdiği karara itiraz edilerek yeniden değerlendirme istenebilir.

Uluslararası Yasal Çerçeve

Suçta ve cezada kanunilik prensibi Türkiye'nin imzaladığı ve onayladığı bir çok uluslararası anlaşma tarafından da korunmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 11. Maddesinin 2. Paragrafı "Hiç kimse işlendiği sırada ulusal yada uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez." Demektedir.

9. Madde "Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez."

Avrupa insan hakları sözleşmesinin 7. Maddesi "Kanunsuz ceza olmaz 1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez."

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, kanunilik prensibi konusunda bol miktarda içtihat kurma yoluna giderek üye devletleri yönlendirmiş; davacılar için hukukun üstünlüğünün, erişilebilirliğinin ve öngörülebilirliğinin önemini ve kuralı açıklığa kavuşturan adil bir yorumlamanın gerekliliğini vurgulamıştır.

AİHS, 7. Maddenin gerekçesinde, içtihadta tutarsızlığın herhangi bir keyfi riski ortadan kaldırmak için gerekli olan duyarlılığın eksikliği ve aynı zamanda herkesin eylemlerinin sonuçlarını öngörmesini engellediğini belirtmiştir.

Terörle Mücadele Yasasında Yapılan Değişiklikler

1991 yılında kabul edildikten sonra terörle mücadele yasasında 1995, 1999, 2003, 2006 ve 2010 yılında değişiklikler yapıldı. Yasanın öncelikli amacı ülkenin toprak bütünlüğünün korunması olarak belirtilmiştir. Yasa iki ayrı suç tanımı yapmaktadır: ülkenin toprak bütünlüğüne karşı suçlar ve ideolojik amaçlı eylemler.

Birinciler her koşulda terör suçu sayılmakta ikincilerin terör suçu sayılması için örgütlenme ve eylemlerin şekli gibi çeşitli şartları taşıması gerekmektedir.

Kanunda; terör suçlarına karşı yaptırımlar ve terör amaçlı suçlara karşı izlenecek usuller düzenlenmekte, öngörülen cezaların alt ve üst sınırları belirtilmektedir.

Terörle Mücadele Yasasının Yaklaşımı: Anlaşılmaz Bir Tanım

Terörle mücadele yasasının birinci maddesine terör suçu şu şekilde tanımlanmaktadır: "Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya

genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”

Bu tanımın ardından 2. Maddede ise “birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur. Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır” yazmaktadır.

Bu maddelerdeki tanım anlaşılmaz olduğu kadar belirsizdir ve suçun unsurları hakkında herhangi bir ayrıntı vermemektedir. AİHM ye göre kanunilik/yasallık şartı, tüm suçlar ve cezalar açıkça belirtilmiş olduğunda/belirtildiğinde karşılanır. Yargıçların suçun tanımını yasanın amacının ötesinde genişletme yetkisi olmaması için bütün suçların tanımı açıkça yapılmalıdır. Türkiye ceza yargıçları genelde Avrupa insan hakları sözleşmesinin 2. Maddesi’ni ihlal ederek, kıyas yoluyla, cezalandırılması öngörülmemiş eylemleri de cezalandırmaktadırlar.

Örneğin; İnsan hakları savunucuları yasal bir eğitim toplantısı sırasında 5 temmuz 2017 de gözaltına alınarak “terör örgütüne yardım etmek” suçlamasıyla tutuklandı. Avukatların ulaşabildiği kadarıyla dava dosyasında hiçbir somut kanıt bulunmamakta ve insan hakları savunucularının hangi terör örgütüne yardımcı olduğu bile belirtilmemiş durumdadır.

Benzer durumda olan bir çok insan hiç bir ilişkilerinin olmadığı terörist örgütlere üye olmakla suçlanmakta, yargılanmakta ve hatta ceza almaktalar. Örneğin “terörist olduğu şüphesi” ile öldürülen birinin cenazesine katılmak

bile örgüt üyeliği ya da örgüt propagandası için dava açılmasına ve ceza verilmesine gerekçe yapılabiliyor.

Örneğin; FETÖ adı verilen örgüte yönelik başlatılan soruşturmada şifreli iletişim programı Bylock kullanmak veya bu programı indirmiş olmak, hatta bu programı kullanan birini telefonla aramış olmak ve hatta bu programı kullanan biri tarafından aranmış olmak örgüt üyeliği suçlamasıyla tutuklamaya ve ceza verilmesine tek başına yeterli delil sayılıyor. Oysa biliniyor ki; bu tür programları indirmek için hiç bir özel kabiliyet ve örgüt onayı gerekmiyor.

Örneğin; Bir avukat müvekkili ile yaptığı telefon görüşmesi delil olarak kullanılarak yargılandı. Müvekkil geçmişte Bylock programını kullanmıştı ve bu suçlama ile yargılanmaktaydı. Avukat ise sadece geçmişte Bylock kullanmış müvekkilini aramak suçlamasıyla yargılanıyor.

Bunun da ötesinde; Sokağa çıkma yasakları sürecinde, Kürt illerinde yaralılara tıbbi destek yapan ve bağlı oldukları insan hakları kurumlarının amblemi açıkça belirli olan sağlık görevlileri; Cenevre konvansiyonuna ve insan hakları hukukuna aykırı olarak "teröre yardım etmek" ile suçlanmakta ve yargılanmaktalar.

Terör Propagandası: Karşı Çıkmak Cezalandırılıyor

Terörle mücadele kanununun 7. Maddesi terör propagandası yapmayı 1 ila 5 yıl arası ceza ile cezalandırmakta. Suç eğer kitle iletişim araçlarıyla işlenirse ceza yarı oranında arttırılmakta.

"Propaganda" terimi ceza kanununda açıklanmıyor. Suçlamada; şiddet, tehdit ve zor kullanımını teşvik yoluyla da propaganda yapılabileceği belirtiliyor. Bu

yüzden propaganda suçlamaları ve yargılamaları şu anda Türkiye’de hiç bir ölçüye uymayacak şekilde çeşitli ve yaygın.

Özellikle sosyal medya kullanıcıları propaganda suçlamasının hedefi olmuş durumundalar. Kürt illerinde yaşanan çatışmaların son bulması çağrısında bulunan pek çok insan da propaganda suçlamasıyla karşılaştı. Hatta, “çocukları öldürmeyin” etiketine (hashtag) yazan pek çok insan propaganda suçlamasıyla yargılandı.

Gazeteler de yargı tacizinin hedefinde yer almaktalar. YPG ve IŞİD arasındaki çatışmaları gösteren fotoğraflar propaganda suçlamasına hedef olmakta. PKK/YPG ile ilgili bir haberde “terörist” yerine “gerilla” kelimesinin kullanılması da terör propagandası sayılmakta.

“Demokrasi” gazetesi 2015-2016 tarihlerinde Güneydoğu’da yaşananlar ile ilgili Birleşmiş Milletler’in raporunu yayınladığı için, terör faaliyetlerini cesaretlendirdiği iddiasıyla İstanbul cumhuriyet savcılığı tarafından yargılandı. Dahası; kırmızı sarı ve yeşil kıyafetler giydikleri için Haziran 2015’te göz altına alınanlara; bu üç rengin PKK bayrağında da yer alması gerekçe gösterilerek “propaganda” suçlaması yöneltildi.

Aynı Suç için Birden Fazla Defa Yargılanmak

İHD ye başvuran çok sayıda kişi; bir gösteriye katıldıktan yıllar sonra terör örgütü üyeliğinden suçlu bulduklarını belirtmekte; ilk duruşma dışında kendilerine çağrı ulaşmaması nedeniyle kendilerini savunma imkanı bulamadan haklarında mahkumiyet hükmü kurulmuş olduğundan yakınmaktadırlar.

Kesin Hüküm /res judicata ilkesi aynı suçtan birden fazla yargılanmayı imkansız kılar. Adli yollar bir kez tükendikten sonra belirli bir fiil için aynı suçlama bir daha yapılamaz/ne bis in idem.

Konuşulan tanıklar, Van ağır ceza mahkemesi tarafından aynı olay için 2 defa yargılandıklarını belirtmişlerdir. Suçlamalar için başka kanıt bulamayan yargıç sanığı hem üyelikle hem de aynı örgütün yöneticiliğiyle suçlamıştır. Sonuç olarak kişi tek bir suçtan birbirini takip edecek iki ayrı cezaya çarptırılmıştır.

Yasa maddeleri, zaten aşırı geniş yorumlanabilecek şekilde yazılmışken bazı yargıçlar bu aşırı geniş yorumların bile ötesine geçmektedir. Son zamanlarda, yargıçların otoritenin siyasi tutumuna göre dava açıp açmamaya karar verdiklerine dair şikayetler giderek artmaktadır. Hatta, "terörle alakalı sayılmak için artık hiç bir kriter yok sadece devlet/hükümet otoritesine karşı çıkmak terör suçlamasıyla karşılaşmak için yeterli" kanaati giderek hakimiyet kazanmıştır.

Kanunilik ilkesinin yok sayılması geleceğin öngörülememesine ve korku atmosferinin büyümesine sebep oluyor.

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından başlatılan tasfiye hareketi aynı zamanda, etnik ve siyasi ayrımcılık kriterini de daha görünür hale getirdi.

SİSTEMATİK İHLALLER VE ADİL YARGILANMA HAKKI

Fotoğraf: Huffington Post

Yasal Mevzuat

Adil yargılanma hakkının üç ilkesi vardır: makul sürede yargılanma hakkı, tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı ve cezai işlemler sırasında taraflar arasındaki sürece saygı gösterme yükümlülüğü. Adil yargılanma hakkı bir çok uluslararası belge ile korunur. İnsan Hakları Beyannamesinin 10. Maddesi "Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir." demektedir. Kişisel ve Politik Haklar/Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 14. Maddesi "Herkes mahkemeler ve yargı organları önünde eşittir. Herkes, bir suçla itham edildiğinde ya da bir hukuk davasında hak ve yükümlülükleri hakkında karar verilirken, yasalar uyarınca kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde adil ve kamuya açık bir

duruşma hakkına sahiptir.” Demektedir. 14. Madde ayrıca kişinin anlayacağı dilde lehine ve aleyhine delilleri görüp inceleyebilmesini de güvence altına alır. Aynı madde kişinin kendisine yöneltilen suçlamalara erişebilmesini güvence altına alırken istediği bir avukata danışma hakkını da güvence altına alır. Gecikmeden aleyhinde olan tanıkları sorgulama ve aleyhine olan kanıtları inceleyip lehine olan kanıtları öne sürme hakkına da sahiptir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. Maddesi “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir” derken ayrıca bu maddede “d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek hakkına sahiptir” denilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi adil yargılanma hakkına dair çok sayıda yol gösterici karar vermiştir.

Bağımlılık ve Tarafsızlık: Türk Adaleti Baskı Altında

Yargının bağımsızlığı için mahkemenin hiç bir tarafa veya otoriteye bağlı olmaması gerekir. Hakimler dış baskılara maruz kalmadan karar alabilmelidir. Tarafsızlık, devlet otoriteleri karşısında dokunulmazlık ve davanın tarafları karşısında taraf tutmamak olarak açıklanabilir.

2004 yılında ceza kanununun kabulü sırasında ve Avrupa Birliğine yakınlaşma sürecinde de dahi iktidara karşı özerkleşmesine izin verilmeyen adalet sistemi, OHAL ilanı ile tamamen otoritelere bağlanmıştır.

Hakimlerin ve Savcılarının Seçimi: HSK

Anayasanın 159. Maddesi hakimler ve savcılarının atanmasını düzenleyen Hakimler ve Savcılar Üst Kurulu'nun kuruluş ve görevlerini düzenler. 16 Nisan 2017 referandumu öncesinde kurul 12 yedek ve 22 asil üyeden oluşmaktaydı. Kurul üyeleri 3 daireye bölünmüştü ve 4 yıllık süreler ile görev alıyorlardı. 3 asil ve 3 yedek üye Yargıtay tarafından belirleniyordu. 1 asil ve 1 yedek üye hukuk fakültesince belirlenirken, 7 asil ve 4 yedek üye hakimler ve savcılar tarafından seçilmekteydi. 4 kişiyi ise cumhurbaşkanı doğrudan kendisi atamaktaydı. Anayasa değişikliğinden beri, Hakimler ve Savcılar Kurulu üye sayısı 13 e düşürüldü. 2 daireye ayrılmış olan bu üyelerin yerlerine yedekleri de bulunmuyor. Seçim süreci doğrudan otoriteye bağlı, başkan 4 üyeyi doğrudan kendisi atarken, 7 üye AKP'nin çoğunlukta olduğu meclis tarafından atanmakta, adalet bakanı ve sekreteri de kurulun üyesi olarak görev yapıyor.

Venedik komisyonunun 16 mart 2017 tarihli raporunda belirtildiği gibi yargı üzerindeki otorite baskısı anayasa reformunun ardından artmıştır. Komisyona göre, hakimler ve savcılar çoğunluğunu kendilerinin seçeceği kurul tarafından atanmalıdırlar. Yapılan düzenleme yargıçların doğrudan otorite tarafından atanmasını getirmektedir. Bunun da ötesinde adalet bakanının da kurulda olması, bakanın diğer üyeler üzerinde de baskı oluşturmaya neden oluyor.

Anayasanın 159. Maddesine göre; Adli ve idari hakim ve savcılarının atanmaları, terfi, tayin ve birinci dereceye yükselişleri, görevlerin dağıtımı, bakımı, istenmeyenlerin kaderi ile ilgili kararlar, disiplin cezaları ve hakimlikten çıkarılmalar da kurulun yetkisi dahilindedir.

Venedik Komisyonu 6 Mart 2016 tarihli buluşmasında; yargıçların bir kurulla belirlenmesi, eğer kurulun tarafsızlığı ve bağımsızlığı garanti edilirse yargının bağımsızlığını gösterir. Türkiye'de yaşanan iklim yargıçları atayan kurulun

bağımsız çalışmasını engellemektedir, demiştir. 5,000 yargıç ve savcının işlerinden uzaklaştırılması ve yerlerine güvenilir kaynaklarca yetersiz olduğu belirtilen kişilerin politik gerekçelerle atanması yargıç atamalarını yapan kurulun bağımsızlığını gölgelemektedir.

Suçlu Varsayımı: Kurumlardaki Korku İklimi

15 Temmuz 2016 da yaşanan "darbe girişiminden" beri, Ankara'da yaşanan büyük tasfiyelerden en önemli paylardan birini yargı almıştır. Artık, her mahkemenin aldığı her karar üzerinde bir korku ve şüphe gölgesi bulunmaktadır. Örneğin "21 kişi hakkında tahliye kararı veren İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin başkanı İbrahim Lorasdağı ve 2 hakim ile duruşma savcısı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından açığa alındı."

Bir yargıcın verdiği kararın ardından açığa alınması, soruşturulması ve terör örgütüne üye olmakla suçlanıp tutuklanması yargıçların bağımsız ve tarafsızlığına karşı şüphe iklimi oluşturuyor. İHD'ye konuşan ve hala görevde olan Kürt bir yargıç; kendisi suçlanmaktan korktuğu için suçlu olmadığını düşündüğü insanlara da "suçlu" kararı verdiğini belirtti ve

"Bugün iki davaya baktım, Facebook'ta yaptıkları yayınlar için örgüt propagandası ile suçlanıyorlardı. Suçsuz olduklarını düşünüyordum ama Kürt kökenli olduğum için PKK üyesi olmadığımı ispat etmem gerekiyor. Eğer onlar hakkında suçsuz kararı verirsem PKK destekçisi gibi görünürdüm dolayısıyla kendimi ispat etmek için suçlu kararı verdim." dedi.

İHD tarafından yürütülen çalışmalar, adil yargılanma hakkına karşı gittikçe büyüyen bir ihlal olduğunu göstermekte. Türkiye adalet sistemi politik güce gittikçe daha fazla bağlanmakta. 16 nisan 2017'de gerçekleştirilen

referandum, adaletin bağımsız karar verebileceğine yönelik halkın güvenini azaltan bir etki yarattı.

Bu örnekler yargıçların tarafsız olarak soruşturma yapıp hüküm vermesinin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Soruşturmaların sonunun gelmemesi, yeni soruşturmalar başlatılarak soruşturmanın tamamlanmasının uzun zaman alması korku iklimini büyötmektedir. AİHM' e göre yargıçların tarafsızlığı; objektif kriterler konularak yargıcın tam ve şüphe etmeyeceği güvencenin sağlanması ile mümkündür. Yargıçlık atamalarında koşullar getirilmesi sadece atanma sırasında değil, görev süreleri boyunca da bütün yargıç ve savcılara tehdit oluşturmaktadır. Sürödürölen tasfiyeler kurum içinde korku ortamı yaratmaktadır. Yargıçlar ve savcılar suçlanmaktan korktukları için tarafsız olarak hareket edememektedirler.

Usul şartları: Tarafların Eşitsizliği

Yargılamada Silahların Eşitliği ve Aleniyet İlkesi İhlal Ediliyor

Silahların eşitliği ve aleniyet adil yargılanma hakkının vazgeçilmez öğeleridir. Foucher Fransa'ya karşı davasında AİHM; silahların eşitliği ilkesinin mahkemede her iki tarafın da kendi görüşlerini adil olarak sunabilmesi olduğunu belirterek, bir tarafın söyleyeceği herhangi bir argümanın karşı tarafça aleyhine kullanılmaması gerektiğini belirtmiştir. Aleniyet ilkesi tarafların ve gözlemcilerin her iki tarafın sundukları kanıt ve tanıklara kolayca ulaşabilmelerini sağlamayı içerir. Silahların eşitliği ilkesi soruşturma safhasını da içerir.

Yaratılan korku ortamından dolayı bir çok avukat FETÖ suçlaması ile yargılananları savunmayı reddetmektedirler. Yaratılan korku atmosferinin bu davalara girilmesinin avukatlar için de tehlikeli olacağı düşüncesini beslediği

bilinmekte. Nitekim, FETÖ davalarına giren avukatların da FETÖ üyesi olarak değerlendirildiğine zaman zaman tanık olunmaktadır. Derneğimize ulaşan bilgiye göre; İstanbul'da bir avukat "FETÖ sanıklarını fazla ateşli savunduğu" için gözaltına alındı. Bunun yanında HDP başkanı Selahattin Demirtaş'ın avukatları 'Türkiye'nin imajını bozmak ve terör örgütünün üyesi olmak' ile suçlandılar. Bir olayda; avukatlar müvekkilleri ile yemeğe çıktıklarında hesabı paylaşmak ile suçlandılar, Polis avukatın hesabı paylaşarak terör örgütüne maddi katkı sağladığını belirterek savcılığa çıkardığında mahkeme bu suçlamayı saçma bulmayarak soruşturmayı yürüttü ve 18 Mayıs 2017'ye duruşma tarihi verdi.

Yine; savunma tarafının belgelere erişemediği bir çok vakaya rastlanmaktadır. Otoriteler belgelerin gizli olmasını güvenlik ve kamu düzeni ile gerekçelendirmekteler. Dosyanın paylaşılmasının güvenlik açığı yaratacağı öne sürülmektedir. Bazı belgelerin saklanması terör davalarında istisna olarak uygulanabilir olsa da Türkiye'de savunmadan ve şüpheliden belge gizlemek kural haline gelmiş durumda.

Derneğimizin ulaştığı avukatlardan alınan bilgilere göre; soruşturma aşamasında avukatlar delillere ve tanıklara ulaşmakta sorun yaşıyorlar. Avukatlar belge ve kanıtlara bazen duruşmadan birkaç dakika önce erişebilmekte olduklarını bazen ise duruşma sırasında gördüklerini ifade ettiler. Kanıtları incelemek için yeterli zamanı olmayan avukatlar karşı argüman ve savunma geliştiremediklerini belirttiler. Savcılar bazen yıllardır iddianameyi hazırlamak için zaman bulurken avukatların savunma için sadece dakikaları oluyor. Suçlamalar genelde savunma tarafına ve avukatlara söylenmemekte, bu yüzden savunma hangi suçlama ile ve hangi deliller ile suçlandığını tahmin etmeye çalışmak zorunda kalıyor. Bu koşullar altında etkili bir savunma hazırlamak imkansız hale gelmekte.

Savcının iddianamesine ulaşmak kadar kanıt ve tanıklıklara ulaşmak da ancak mahkeme başladıktan sonra mümkün oluyor.

Sonuç olarak avukatlar, savcının iddialarındaki tutarsızlıkları ortaya çıkarmakta zorlanıyorlar. Örneğin terör suçlamasıyla karşılaşan bir tanık, bize dava bittikten sonra kanıtlardaki tutarsızlıkların farkına vardığını belirtti. Kendisinin aleyhine delil olan bir fotoğraf iki ayrı ülkede meydana gelen iki olayın kanıtı olarak sunulmuştu.

Görüşülen avukatlar, gözaltında tutulan müvekkilleri ile görüşmenin zorlaştırıldığını ve durumun giderek kötüleştiğini belirtmişlerdir. "Görüşme odaları uygun olduğunda dahi polis bize dolu olduklarını söylüyor ve biz de polislerin önünde ve uygun olmayan koşullarda müvekkillerimizle konuşmak zorunda kalıyoruz. Bazen bu polisler soruşturmayı sürdürenler oluyor."

Ek olarak; terörle mücadele kanunu ilk sorgulamada ifade alınırken bir avukatın varlığını gerektirse bile, polisler önceden imzalanmış formları kullanarak avukat yokken ifade alabiliyor. Sonuç olarak, bazı şüpheliler ifadelerinde soruşturma ile ilişkisi olmayan konularda da bilgi verdiklerini söylemiştir.

Gizli Tanık Faktörü

AİHM'e göre aleniyet, sanık yargılanmaya başlamadan önce başlamalıdır. Bazı istisnalar mümkünse de savunma tarafının haklarının ihlal edilmemesi çok önemlidir. Gizli tanık kullanımının kesinlikle savunma tarafının tanığa erişimini engellememesi gerekir. Gizli tanık kullanımı AİHM tarafından yasaklanmamış olsa da kesin kurallara ve şartlara bağlanmış durumdadır. Mahkemede gizli tanık kullanımının zorunlu olduğunun ispat edilmesi

gerekmektedir. AİHM'e göre; Tanığın güvenliği kadar sanığın hakları da göz önüne alınmalıdır.

Gizli tanık kullanımı Türkiye'de çok yaygın. İHD'nin ulaştığı kimi kaynaklar, gizli tanığın mahkumiyetlerinde tek delil olduğunu, lehlerine olan deliller göz önüne alınmadan mahkum edildiklerini belirttiler. Gizli tanıkların kullanımı çoğunlukla kamu güvenliği ile gerekçeleniyor ve yargıçlar tarafından gizli tanıkların çapraz sorgulanmasına çoğunlukla izin verilmiyor.

Tanıkların Kanıtlar ile Doğrulanmasına Gerek Görülmemesi

İHD tarafından ulaşılan vakalardan birinde, gizli tanık ifadesinden başka aleyhinde delil bulunmayan sanık hakkında gizli tanık , sanığı olay yerinde gördüğünü ifade etmişti. Sanığın olay yerinde olmadığına ispatı için cep telefonu kayıtlarının istenmesi talebi mahkemece reddedilmişti.

Soruşturmanın genişletilmesi talebi de reddedilerek 45 yıl hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Başka bir sanık sadece gizli tanık ifadesine dayanılarak bomba yerleştirmek suçlaması ile 30 yıl hapis cezasına çarptırıldığını, olay olduğu sırada gözaltında olduğu ortaya çıkmasına rağmen hakkındaki suçlamanın değiştirilmediğini belirtmiştir.

Ek olarak, terör suçlaması söz konusu olduğunda ceza indirimi de sağlayabilecek olan savunma tanıklarının dinlenmesine izin verilmediği ifade edilmektedir.

Gizli tanıkların ceza indirimi yada intikam amacıyla da yalan ifadeler verme olasılığı olmasına rağmen bu ifadelerin kanıtlarla desteklenmelerine gerek duyulmuyor.

İHD'ye ulaşan bilgiler; gizli tanık ifadelerinden başka kanıta gerek olmadan tutuklanan çok sayıda sanığı göstermektedir. Bu sanıkların gizli tanığı çapraz sorgulama şansı bile olmamıştır.

Gözaltına alınmadan mahkumiyet kararı verilinceye kadar, gizli tanık kullanımı savunma hakkının ihlal edilmesine sebep olmaktadır.

Türkiye'de yargılamanın her aşaması savunma hakkının ihlal edilmesine sebep olan düzensizlikler ile doludur. İHD tarafından yapılan çalışmalarda, avukatların, savunma hakkı ihlallerinin çokluğu karşısında çaresiz kaldıkları ortaya çıkarılmıştır. Özellikle terör ile ilgili davalarda savunmadan gelen taleplerin mahkeme ve savcılık tarafından yok sayıldığı gözlenmiştir. Ağır cezalar gerektiren suçlar bile gerektiği kadar soruşturulmamakta ve gizli tanıklar suçlanmak ve mahkumiyet için yeterli sayılmaktadır.

ENGELLEME ARAÇLARINA RAĞMEN İŞKENCE UYGULAMALARI

YASAL ÇERÇEVE

Uluslararası Yasal Çerçeve:

İşkence küresel ölçekte görüş birliğiyle mahkum edilmesine ve yasaklamaya dönük uluslararası mekanizmalara rağmen yine de bu sorun, uygulamada ortaya çıkmaya devam ediyor. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi **işkenceyi**: " Bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü bir şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla, bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetken herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket

eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil anlamına gelir” diye tanımlar.

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi madde 5’te “Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez” diyerek bu tür suçları yasaklar.

Uluslararası Ceza Mahkemesi tüzüğüne göre, sivil nüfusa dönük yaygın ve sistematik saldırıların bir parçası olarak kullanılan işkence insanlığa karşı suç işlemektir.

Dört Cenevre sözleşmesi ve ayrıca Medeni ve Siyasi Haklar Anlaşması özel madde 7 de: “Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimane insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez” denir.

Ek olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 3’te işkenceyi yasaklar: “Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimane insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.” Bu madde kısa görünmesine rağmen içerik açısından oldukça kapsamlıdır. AİHM kapsamını içtihatları ile belirlemiştir. Bu kararlarında : 3. maddenin, demokratik bir toplumun en temel değerlerini benimsediği defaatle belirtilmiş, en ciddi işkence olaylarını da fiziksel bütünlüğe ve insan onuruna dönük saldırıları da cezalandırmıştır.

Ayrıca; Strasburg (AİHM) içtihatlarına göre korunmaya ihtiyacı olan şahıslar, eğer sığındığı ülke kendisini korumaktan kaçınıyorsa 3. bir ülkeye gönderilebilir.

Bu alanda çalışan İşkenceyi ve İnsanlık Dışı, Onur Kırıcı Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi (CPT) bir Avrupa Konseyi kurumudur. Komite son birkaç yılda düzenli ve özel ziyaretler gerçekleştirdi. En son 10 Mayıs 2017’de

düzenlenen ziyaret, Türkiye'nin birkaç yerinde özgürlükten mahrum bırakma ve 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra meydana gelen değişimleri gözlemek üzere gerçekleştirildi.

CPT raporlarını yalnızca ilgili devletin izniyle yayınlıyor. Böylece 2013'e kadar bu raporların yayınlanmasına izin verme eğiliminde olan Türkiye hükümeti, şimdi 2013'ten beri bu raporların yayınlanmasına izin vermeyi reddediyor. Bunun sonucunda üç özel ziyaret ve 2017 Mayıs ayındaki rutin ziyaretin raporlarına hala ulaşamıyor

İşkence Teoride Yasak:

Türk anayasası madde 17'de bireyin dokunulmazlığını, fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü benimser. Dahası işkence vakalarında Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapmak teorik olarak mümkündür. Ceza Muhakemeleri Kanunu madde 147 ve 148 işkence altında elde edilen delillerin geçersiz olduğunu detaylıca açıklar.

2004'te yayınlanıp 2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu "işkence" başlıklı madde 94; "(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun;

a. Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b. Avukata veya diğer kamu görevlisine karşı görevi dolayısıyla,

İşlenmesi halinde, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Fiilin cinsel yönden taciz şeklinde gerçekleşmesi halinde, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

(6) (Ek: 11/4/2013-6459/9) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez." demektedir.

Bu suça verilen 3-12 yıl arası hapis cezası TCK madde 95 kapsamında, işkencenin etkilerine göre yükseltilebilir. Örneğin kurbanın akli veya fiziksel bütünlüğü üzerinde sonuçları olmuşsa ceza oranı arttırılabilir.

Bununla birlikte İHD bir işkence olayını üçüncü tarafı da korkutmak için yapıldığına dair bir referans yokluğundan şikayetçidir.

Onur Kırıcı Muameleyi Teşvik Eden Müsamahalı Tutum

Türkiye 2002'den beri özellikle işkence ve onur kırıcı muameleyi cezalandırma eğiliminde olduğunu söylemesine rağmen (işkenceye sıfır tolerans iddiası) hem işkence vakaları görülmeye devam etmiş hem de bir kaç yetersiz istisna haricinde işkence iddialarının soruşturulması ve cezalandırılması mümkün olmamıştır.

AİHM daha önce bildirgenin 3. maddesini ihlal ettiği için Türkiye'yi yüzlerce kere mahkum etmiştir. Türkiye işkenceyi engellemek için yasal araçlara sahip olmasına rağmen uygulamada bu araçları kullanmıyor.

Bunun yanında, darbe girişimine cevap olarak devreye konan OHAL ve bir dizi uygulama, tutuklama ve polis gözaltılarını doğrudan etkiledi. Sonuç olarak bu sıra dışı uygulamalar, polis ve askeri yetkililerde Temmuz 2016 öncesinde de zaten var olan hukuki cezasızlık hissinin pekişmesine neden oldu. Gözaltı süresinin önce 30 güne çıkarılması, an itibariyle de 14 gün olması polis karakollarında hüküm süren işkenceye müsamaha gösteren tutumu pekiştiriyor. Dahası darbe girişimini izleyen günlerde gözaltındaki bir kişinin 5 gün süreyle avukatıyla görüşüne yasak getirilmesi bu süre şimdi 1 güne indirilmiş olsa da, gözaltında olanlarla ve tutuklularla avukatlarının görüşmelerinin izleniyor olması ile birleştiğinde, polis şiddeti mağdurlarının bunu ortaya çıkarmak için gerek duydukları güveni azaltıyor.

Darbe Girişimi Sonrası İşkence Vakaları

Derneğimize yapılan başvurular, dava dosyalarına ve basına yansıyan pek çok iddia ve bilgi; 15 Temmuz gecesini izleyen günlerde ve halen gözaltı merkezlerinde -bazen gayri resmi olarak- polis ve jandarma tarafından işkence yapıldığını göstermektedir.

İHD'nin konuştuğu avukatlar kendilerine ve gözaltındakilere fiziki ve sözlü şiddet uygulandığını ve tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Darbe girişimini izleyen günlerde şüphelilerle konuşabilmeyi başaran avukatlar yaralar, yara izleri, vücutta morluklar gördüklerini açıklamakla birlikte yetkililer yaraların 15-16 Temmuz'daki kavga ve kargaşa sırasında olduğunu iddia

etmektedirler. Fakat pek çok vakada şiddet mağdurları yaralanmalarının gözaltı sırasındaki şiddet kaynaklı olduğunu belgeledi.

Derneğimizin elde ettiği güvenilir tanıklıklar ve farklı sivil toplum örgütlerinin raporları silahla yaralama, dayak, cinsel taciz, tecavüz, uyku- su ve yemekten mahrum bırakma gibi çeşitli türde işkencelerden söz etmektedirler.

İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) 17 işkence vakasını belgeledi. Ayrıca İHD işkenceye ilişkin genelde 1458 şikayet başvurusu aldı. İHD tarafından yapılan görüşmeler ve alınan tanık beyanları yukarıda anılan farklı işkence yöntemlerinin kullanımını teyit etti.

Polisin gözaltına aldığı bireylerin düzenli tıbbi muayenesi hastanede yapılması gerekirken, öncekinden farklı olarak hekimden muayeneyi hastane yerine gözaltı merkezinde yapmaları isteniyor. Görüşülen bazı sağlık görevlileri, tıbbi muayenenin çoğunlukla bir polis memuru nezaretinde, uygun olmayan koşullarda ve uzaktan görerek gerçekleştirilmesi nedeniyle gözaltında bireylere uygulanan fiziki şiddet sonucu oluşan yaraları ve çürükleri rapor edebilecek durumları olmadığını söylemektedirler. Nezarete muayene yapmaya zorlanan sağlık çalışanları kendilerini baskı altında hissettiklerini ve işlerini özgürce yapamadıklarını, tespit ettikleri yaralanmaların ve işkence bulgularının sadece ufak bir kısmını raporda gösterebildiklerini, hatta bazen yara ve darp izlerini inkar etmek zorunda kaldıklarını söylemektedirler. Bu uygulama işkencenin belgelenmesi kılavuzu İstanbul Protokolü'ne aykırılık oluşturmaktadır.

İstanbul Protokolü, tıbbi muayene ve müdahale odasında bir polis memurunun varlığını kesin olarak yasaklamaktadır.

Gözaltındaki kişinin ya da tutuklunun tıbbi bulguları içeren raporun bir kopyasını elde etmesi de mümkün değildir. Böyle bir talep, soruşturmanın gizliliği gerekçesiyle savcı tarafından sıklıkla reddedilmektedir. Ayrıca, mahkemeler işkence altında alınan ifade ve itiraflara artan bir müsamaha göstermektedir. Derneğimize yapılan başvurular ve avukatlarla yapılan görüşmeler sadece işkence altında alınan ifadelere dayanılarak mahkumiyet kararları verildiğini göstermektedir.

AİHM'in işkence altında alınan ifadelere dayanılarak mahkumiyet kararı verilemeyeceğine dair açık içtihadına rağmen, mahkemeler bu içtihada aykırı davranmakta ve işkence altında alınan ifade ve itirafları geçerli saymaktadırlar. AİHM söz konusu içtihadında: "Bir ceza yargılamasında zorla alınan ifadelerin kullanımı madde 3'ün ihlalidir. Bu; kötü muamele, işkence, insanlık dışı muamele ya da onur kırıcı muameleden hangisi olursa olsun, sonuçta kendiliğinden dava süreci tamamen durur ve bu aynı zamanda madde 6'nın ihlal edilmesidir." demektedir.

Gözaltına alınan yabancı bir gazetecinin beyanı ise şöyle: "Gözaltına alınmamızın hemen ardından Gazi Üniversitesi spor salonuna götürüldüm. Bir odada 50 kişi bulunmaktaydı. Bazı kişilerin acı ile bağırdıklarını duydum, 2 gün orada kalmış olmama rağmen cehennem gibiydi. Sürekli ilaç kullanmam gerekiyken ilacımı kullanmama izin vermediler. Sağlık durumum ağırlaştığında sakinleştirici kullanmaya zorlandım. Oradan hatırladığım sahne, solunum desteğine izin verilmediği için bir hayvan gibi yerde yatan çok yaşlı bir adamın görüntüsü"

Güneydoğu: Cezasızlığın Sürdüğü Kanunsuz Bölge

Haziran 2015'te Kürt illerinde başlayan askeri operasyonlar ve ilan edilen sokağa çıkma yasakları süresince uluslararası kriz grubunun verilerine göre

3,000 insan öldü. Bölgede ilan edilen sokağa çıkma yasaklarını askeri operasyonlar izledi. Bu operasyonlara asker dışında, özel timler, özel hareket polisleri de katıldı. Tanıklar, bu operasyonlara Arapça konuşan sakallı bazı güvenlik elemanlarının da katıldığı yönünde bilgi vermiştir. Bu süreçte bölgeden bir çok insan hakları ihlali bildirildi. Mecliste kabul edilen 6722 sayılı yasa ile bu "operasyonlar" sırasında yaşanacak olaylar ile ilgili polisler dokunulmazlık sağlandı. Bu sağlanan dokunulmazlık ile bölgede asker veya polislerce gerçekleştirilen herhangi bir insan hakları ihlalinin yargılanması imkansız hale geldi. Bu yasa ile zaten fiiliyatta var olan cezasızlık durumu yasallaştırıldı.

Derneğimiz tarafından yapılan çalışmalar, yerinde ve doğrudan yapılan gözlemler ve tanık anlatımları; sistematik olarak sürdürülen işkence, kötü ve insanlık dışı muamelenin Kürt nüfusun yaşadığı illerde yıllardır sistematik olarak sürdüğünü gösteriyor.

Bir tanık anlatımı; "Kimlik tespiti için bir çok defa gözaltına alındım. İşbirliği yapsak bile polis tarafından dövülmekteyiz, şiddet panzerde yaşanmakta. Misilleme yapacaklarından korktuğum için şikayetçi olmadım."

29 Ağustos 2016'da yayımlanan raporunda İHD; Urfa ve Siverek cezaevlerinde yaşanan bir çok işkence vakasını belgedi. Mahkumlar polis tarafından dövülmüş, elleri kelepçelenip saatlerce diz çökmüş vaziyette bekletilmiş sözlü ve fiziki olarak aşağılanmış, uykusuz bırakılmış, ilaç, su ve yemek verilmemişti. Bazıları tecavüzün de dahil olduğu cinsel saldırılara uğramışlardı. Başka mahkumlar ise tehdit edilip aşağılanmışlardı, çırılçıplak soyundurulup fotoğrafları çekilmişti. Polis eğer aleyhlerinde bir suçlamalarda bulunurlarsa fotoğrafları yayınlamak ile tehdit etmişti.

Sokağa çıkma yasakları ve operasyonlarda yaşanan can kayıpları, kentlerin yıkılarak halkın zorla göçe zorlanması ve geri dönüşlerine izin verilmemesi, pek çok kentte uygulanan acil kamulaştırma uygulaması ile özel mülkiyet hakkına yapılan tecavüzlerin etkileri OHAL sonrasında artarak devam etmektedir. Bölge Kürtlerden arındırılmak istenmekte, demografik yapısı ile birlikte, kültürel ve siyasal yapısı değişime zorlanmaktadır.

Gözaltında Kayıplardaki Artış

Türkiye’de OHAL ilanı sonrasında göz altında kayıp vakalarında büyük bir artış oldu. Birleşmiş Milletler zorla kaybedilmelere karşı çalışma grubu endişelerini mart 2016’da yaptığı ziyaretinde açıkladı. Türkiye’de çalışan STK’lara ulaşan bilgiler çok sayıda yargısız infaz ve kayıp olayının bilgisini içeriyor. Kimi kayıp vakaları uzun uğraşlar sonucunda değişik yerlerde bulundular. Operasyonlar sırasında kaybolanlardan kimileri morglarda bulundu, kimileri ise hapishanelerde. Kimileri aylar sonra Suriye tarafında ortaya çıktılar, derneğimiz bu kişilerle doğrudan görüşme sağlayamadı ancak oraya götürülüp bırakıldıkları bilgisi basına yansıdı. Öldürülmemiş olmaları sevindirici olsa da bu iddiaların tekrar gündeme gelmesi Derneğimiz tarafından kaygı verici bir gerileme olarak değerlendirilmektedir.

İHD Van şubesi, Van’da evinde polisler tarafından PKK üyesi olduğu gerekçesiyle bombalarla yakılarak öldürülen kadının vakasını araştırdı. PKK militanı olduğu iddia edilen hamile kadın, evi kuşatılarak yaralı ele geçirilmiş, hastaneye kaldırılırken yolda hayatını kaybetmişti.

Yapılan açıklama şöyle; “Van’da yaşanan bu olay, 2016 yılında Van bölgesinde yaşanan en az 20 kadın cinayetinden biridir. Bu kadınlardan bazıları militan olsa bile öldürülmeleri haklı çıkarılamaz. Şüphelinin bulunduğu

bölgenin çevrelenmesinin hemen ardından bekleme yada müzakereye başvurmadan şahsın infazı yoluna gidiliyor.”

Toplu mezarlar halen açılmayı bekliyor:

İHD Diyarbakır Şubesi 2011’te 4000 insanın gömülü olduğu düşünölen 348 toplu mezarın haritasını açıklamıştı. Bölgede hala yeni toplu mezarlar bulunmakta ve bu toplu mezarların ordunun yaptığı yargısız infazların sonucu olduğu bilinmekte. Yargısız infazlar 1990’lar boyunca devlet politikası olarak uygulandı. 2009’da bir albayın da dahil olduğu 20 köylünün öldürölmesi davasında Şırnak’ta açılan toplu mezar ile toplu mezar gerçeği resmen açığa çıktı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, başbakan Tansu Çiller hakkında emekli amiral Atilla Kıyat’ın itirafları üzerine İHD ve kayıp aileleri tarafından yapılan suç duyurusu, sunulan kanıtlara rağmen takipsizlikle sonuçlandı.

İşkence Sınır Boylarında Devam Ediyor:

Suriye sınırı boyunca askerler geçişi engellemek için devriye gezmekte. Yakın zamanlarda sınırdan bildirilen işkence olaylarının sayısı oldukça artmış durumda. Kimi vakalar TSK tarafından da doğrulanmakta. Ağustos ayı içerisinde yaşanan iki olayın video görüntüleri sosyal medyaya da

yansımıştı. Bir video kaydında sınırda yakalanmış gençler askerler tarafından dövölerek aşağılanıyor ve kışkırtılmaya çalışıyorlardı. TSK bu videonun açığa çıkmasının ardından soruşturma başlattığını açıkladı. Başka bir vakada, çok sayıda fotoğraf da kadın iç çamaşırı giydirilerek aşağılanan Suriyeli genç erkekler gösterilmekte.

İHD, sınır bölgesine ulaşmanın zorluğuna dikkat çekmekte ve sınırdan gelen işkence haberlerinden endişe duymaktadır.